

Лісосмуги: захист с/г угідь залежить від громади

Олеся Петрович, к.б.н., координатор проекту
«Запровадження природоорієнтованих рішень в
Порядок денний реформ в Україні»,
WWF-Україна

Про WWF

Хто і коли винайшов лісосмуги?

Яка користь від лісосмуг?

Які бувають лісосмуги?

Законодавчі вимоги

Ключові факти

- Оснований в 1961
- Активний у приблизно у 100 країнах
- Більше 5 мільйонів підтримують діяльність
- Близько 30 мільйонів друзів в соцмережах

Чому ми тут

Наша місія

Зупинити деградацію природного середовища планети та побудувати майбутнє у якому люди будуть жити в гармонії з природою, за допомогою збереження біологічного різноманіття, забезпечення сталого використання природних ресурсів, та промоції зменшення забруднення і безвідходного споживання.

Природа захищає від впливу зміни клімату

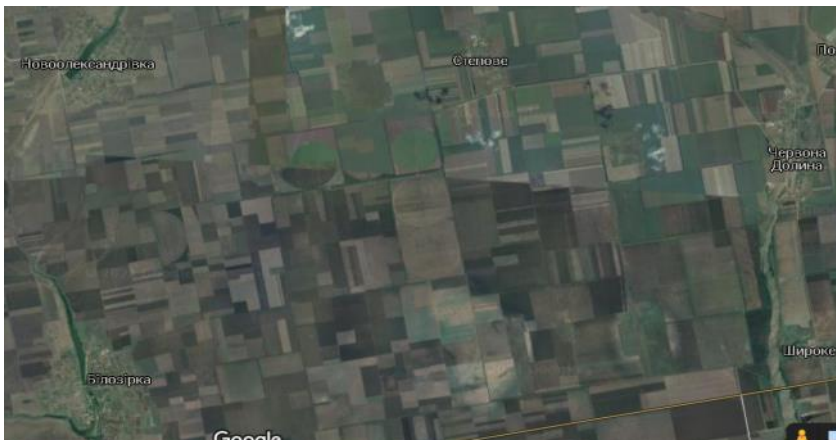
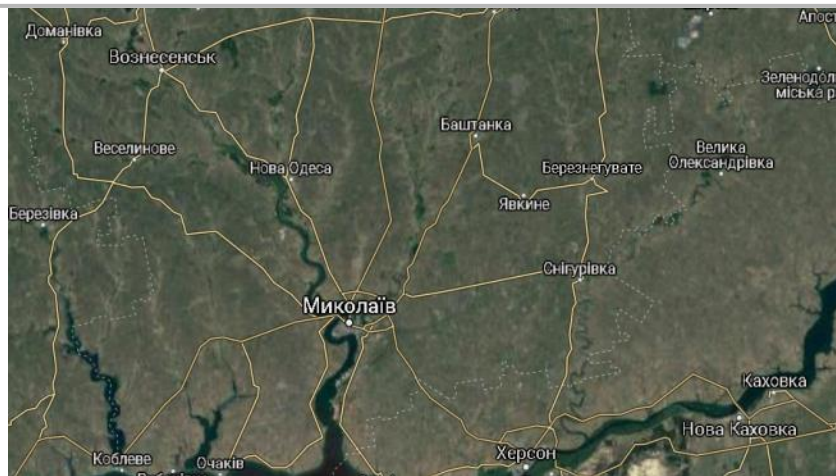
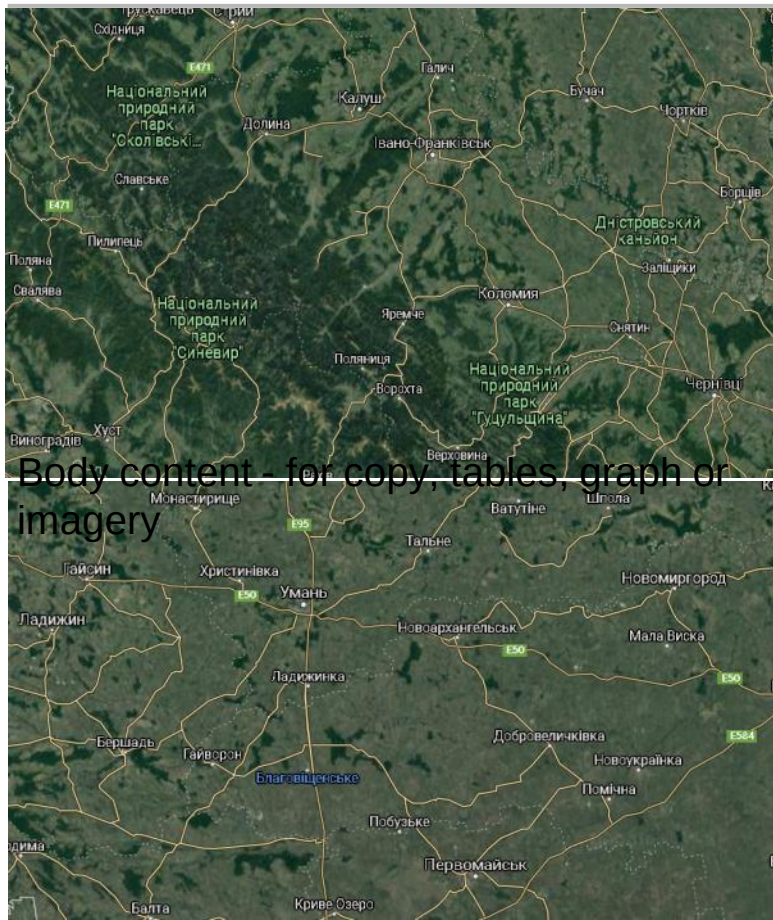
INSURE:

- **moving Nature baSed climate solutions into Ukraine's Reform agEnda** (запровадження природоорієнтованих рішень в Порядок денний реформ в Україні)

- **Природоорієнтовані рішення (Nature-based solutions / NBS)** – це спосіб задовольнити потреби людей та подолати суспільні виклики за допомогою природи та у дружній до неї спосіб. Такі дружні до природи рішення сприяють підвищенню стійкості суспільства, громад і домогосподарств до зміни клімату, а також є простими, гнучкими та економічно вигідними, що допомагає вирішенню соціальних проблем та підвищенню добробуту суспільства.
- **Полезакисні лісосмуги** – яскравий приклад природоорієнтованого рішення для сільського господарства

Де найбільш потрібні лісосмуги?

Хто і коли винайшов лісосмуги?

Винахідник лісосмуг

В. П. Скаржинський надавав великого значення захисному лісорозведенню та дійшов до висновку про необхідність державного підходу до «благоустрою степів» та пропонував вкрити всю їх площу величезною мережею лісосмуг

Віктор Петрович Скаржинський (1787, Трикрати, Ольвіопольський повіт, Херсонська губернія, Російська імперія — 1861, там само) — герой Франко-російської війни 1812 року, діяч сільського господарства, один з піонерів і пропагандистів степового і полезахисного лісорозведення. Походив з давнього українського козацького роду Скаржинських.

Зміст [сховати]

- 1 Життєпис
- 2 Нагороди та почесні звання
- 3 Сім'я
- 4 Вшанування пам'яті
- 5 Примітки
- 6 Література та джерела
- 7 Посилання

Життєпис [ред. | ред. код]

Віктор Петрович Скаржинський народився 1787 року в родовому помісті — селі Трикрати, навчався в [Херсоні](#), [Миколаєві](#),

На 1853 рік його лісопосадки перевищували 400 гектарів, для накопичення води в балках було облаштовано греблі і споруджено 40 ставків^[3]. Дендрологічний сад у його маєтку нараховував близько 300 видів дерев (кедри, сосни, туї, тамарикси, ялівці — насіння імпортувалися з Німеччини, США, Франції), плодовий сад — близько 200 видів (140 сортів яблук, 81 сорт груш, 20 сортів вишень і слив, 50 сортів абрикос). Щорічно з виноградників Скаржинського виготовляли біля 8 тис. [цебер](#) вина^[4]. Сучасне державне заповідне урочище [Трикратський ліс](#) є колишнім маєтком Скаржинського.

Винайшов і впровадив для захисту сільгоспугідь [лісосмуги](#). Постачав саджанці з власного розсадника в [Одеський ботанічний сад](#), для акацієвих алей в [П'ятигорську](#), парків [Алупки](#) і [Місхора](#).

Народився 1787

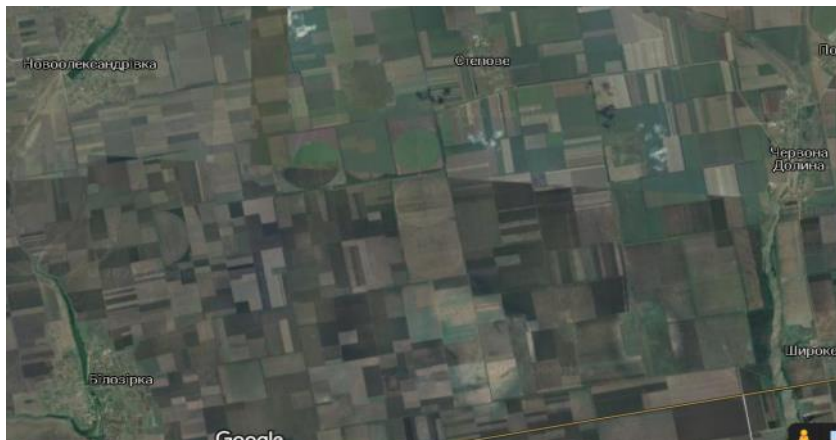
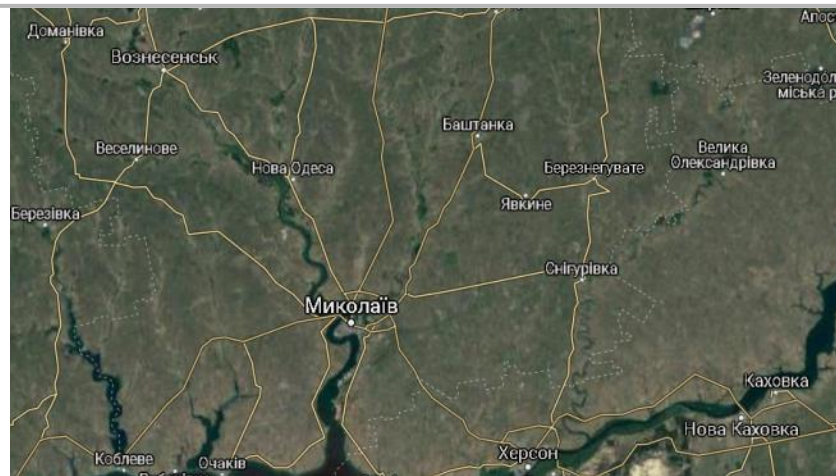
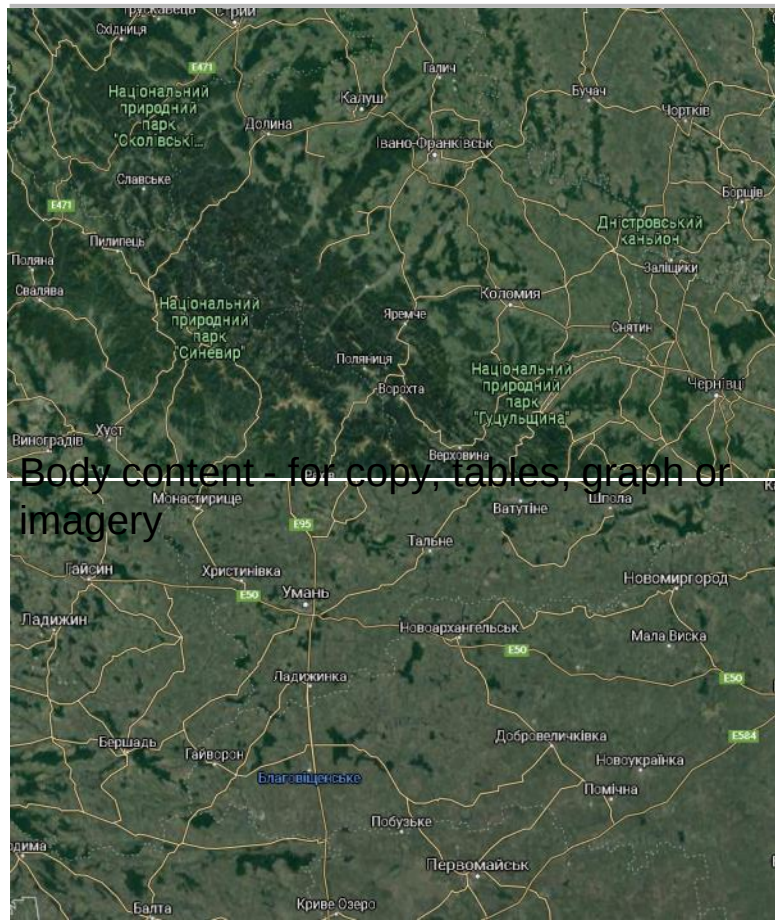
Перші експерименти: + 50% врожаю на захищених полях

Яка користь від лісосмуг?

- Механічний захист від вітру
- Підвищення вологості ґрунту та повітря
- Зниження температури ґрунту та повітря
- Звуження амплітуди температур
- Регуляція водного стоку
- Участь у кругообігу речовин
- Збільшення гумусу
- Збереження ґрунтової флори/фауни
- Покращення структури ґрунтів
- Місце існування «корисного» біорізноманіття
- Формування агроєкосистеми
- + 20-30% врожаю
- Деревина
- Мед
- Дичина
- Фрукти-ягоди
- Гриби
- Лікарські рослини
- Сіно
- Пасовище
- Місце розміщення пасік
- Місце полювання
- Місце відпочинку

Чи зацікавлені громади у лісосмугах?

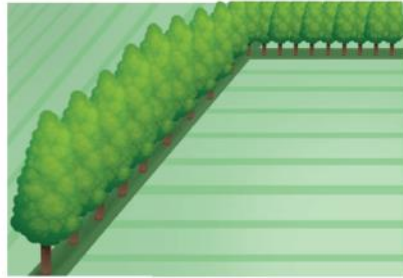
Які бувають захисні насадження?

- приполонинні,
- вздовж залізниць,
- вздовж автомобільних доріг,
- полезахисні лісові смуги,
- байрачні ліси, степові переліски.

Мал. 1. Захисні лісові приполонинні (прияйлові) смуги відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 2. Полезахисні лісові смуги відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 3. Захисні лісові смуги вздовж залізниць відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 4. Захисні лісові смуги вздовж автомобільних доріг державного значення відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 5. Байрачні ліси відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 6. Степові переліски відповідно до чинного законодавства⁴. © ФАО / Ольга Чумакова

Що таке конструкція лісосмуг?

Конструкція смуги	Характеристика вертикального профілю ПЛС за просвітами	Площа просвітів, %	
		між стовбурами	у кронах
Щільна	без просвітів по всьому профілю	0–10	0–10
Помірно ажурна	мало просвітів по всьому профілю	15–20	15–20
Ажурна	середня кількість просвітів по всьому профілю	25–35	25–35
Ажурно-продувна	багато просвітів поміж стовбурами і мало в кронах	60–70	15–30
Продувна	багато просвітів поміж стовбурами і відсутність просвітів у кронах	60–70	0–10

Рис. 4. Полезахисна лісосмуга щільної конструкції

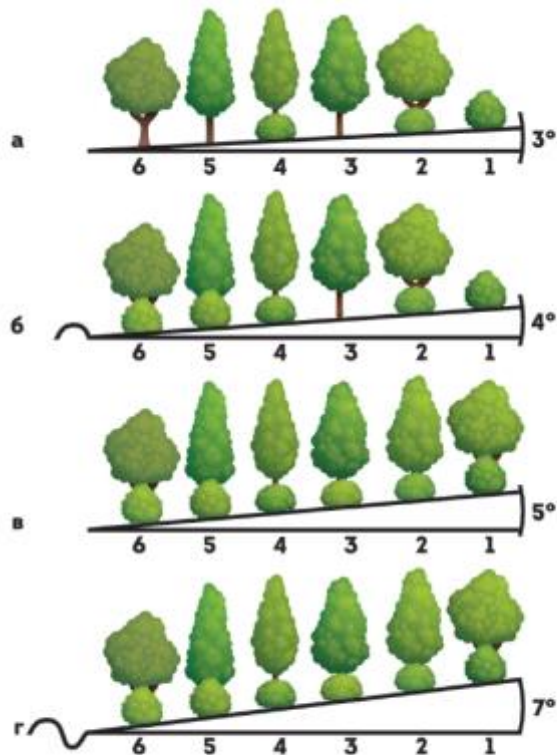

Рис. 5. Система полезахисних лісосмуг

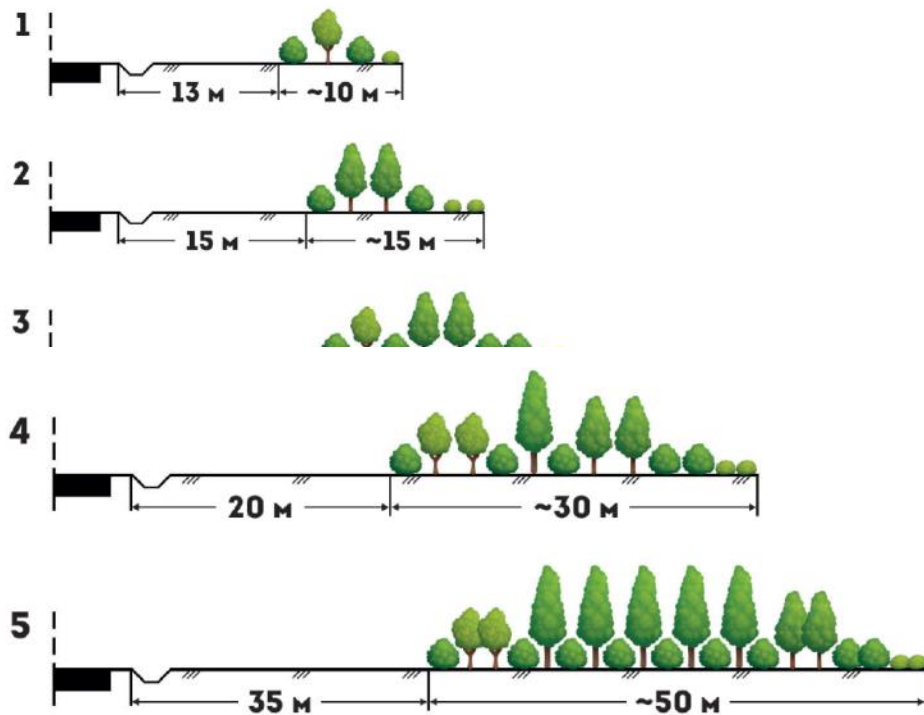

Рис. 6. Полезахисна лісосмуга ажурної конструкції

Схеми змішування порід у лісосмугах

Мал. 15. Схеми змішування стокорегулювальних лісових смуг звичайних (а, в) і посиленх простими гідроспорудами (б, г)». © ФАО / Ольга Чумакова

Мал. 11. Склад насадження (або схема змішування порід). © ФАО / Ольга Чумакова

Хто відповідальний за управління лісосмугами?

Розпорядниками (власниками) полезахисних лісосмуг можуть бути:

- 1. Органи місцевого самоврядування, державної влади, які мають право розпоряджатися.
- 2. Приватні землевласники (фермери, сільгосппідприємства тощо)
- 3. Державні підприємства (Укравтодор, Укрзалізниця тощо).

Мал. 12. Законодавча модель управління лісосмугами № 1. © ФАО / Ольга Чумакова
Примітка: відповідно до законодавства України уповноваженим органом, який приймає рішення про проведення інвентаризації, є місцева рада, на території якої розташована полезахисна лісова смуга

Які повноваження громад?

Землі під полежахисними лісосмугами віднесено до земель сільськогосподарського призначення (зміни до Лісового та Земельного кодексу, 2018)

Повноваження щодо розпорядження землями передані об'єднаним територіальним громадам (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин», 2021)

7. Земельні ділянки під **полез**ахисними лісовими смугами, які обмежують масив земель сільськогосподарського призначення, передаються у постійне користування державним або комунальним спеціалізованим підприємствам або в оренду фізичним та юридичним особам з обов'язковим включенням до договору оренди землі умов щодо утримання та збереження таких смуг і забезпечення виконання ними функцій агролісотехнічної меліорації.

Правила утримання та збереження **полез**ахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, встановлює Кабінет Міністрів України.

п. 3: Землекористувачами проводяться заходи з утримання та збереження полезахисних лісових смуг на підставі **матеріалів лісовпорядкування або обстежень комісією** з метою визначення необхідності проведення невідкладних заходів з поліпшення санітарного стану полезахисних лісових смуг, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (аварій, стихійного лиха тощо) у пошкоджених, малоефективних, зріджених, відмираючих насадженнях, які втрачають свої захисні функції.

Матеріали лісовпорядкування затверджуються у порядку, визначеному [статтею 48](#) Лісового кодексу України.

п. 4: Лісовпорядкування полезахисних лісових смуг забезпечує отримання характеристики лісомеліоративного стану насаджень та розроблення комплексу заходів для продовження строку їх експлуатації і проводиться за такими додатковими показниками:

- вид;
- площа, довжина, ширина, кількість рядів;
- головна порода;
- конструкція;
- віковий період;
- лісівничо-меліоративна оцінка.

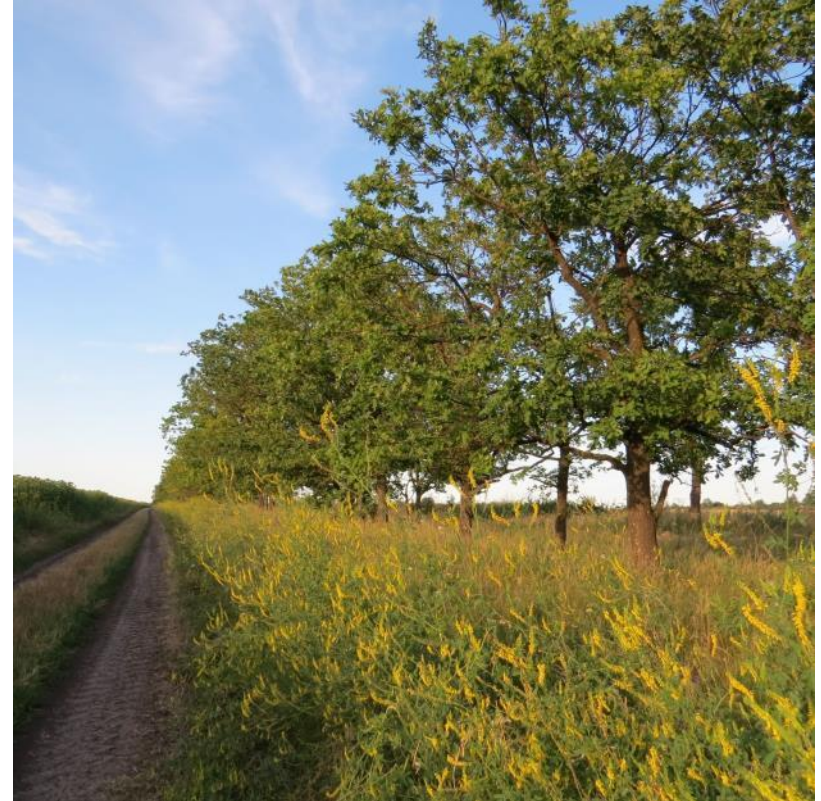

п. 10. Лісівничо-меліоративна оцінка визначається у балах (від 5 до 1).

п. 11. За результатами лісівничо-меліоративної оцінки полезахисних лісових смуг проводяться такі заходи:

- зріджування;
- реконструктивні рубки;
- створення (відновлення), агротехнічний догляд та доповнення;
- збереження від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу;
- захист від шкідників і хвороб.

п. 3. Для проведення рубок догляду, реконструктивних рубок видається лісорубний квиток відповідно до [статті 69](#) Лісового кодексу України.

Working to sustain the natural
world for the benefit of people
and wildlife.

together possible™

panda.org

WWF® and ©1986 Panda Symbol are owned by WWF. All rights reserved.
WWF, 28 rue Mauverney, 1196 Gland, Switzerland. Tel. +41 22 364 9111
CH-550.0.128.920-7